

Petstoletnica krakovskega (jagjellonskega) vseučilišča. Dne 7. junija je bil v ponosnem Krakovu velik kulturni in naroden praznik. Alma mater Jagellonica je praznovala petstoletni jubilej svojega obstanka. Najodličnejši možje poljskega naroda, učenjaki, umetniki, plemiči in duhovščina ter rodoljubi vseh stanov, pa tudi mnogoštevilni zastopniki skoro vseh znamenitejših univerz evropskih so se zbrali v starodavnem mestu ob široki Visli, da proslave znameniti zgodovinski dan, ko je bil leta 1400. kralj Vladislav Jagjello ustanovil vseučilišče. Pravzaprav je bila v Krakovu že poprej nekaka visoka šola. Že leta 1364. je bil kralj Kazimir Veliki iz rodu Piastov ustanovil v Krakovu takozvani collegium majus, ki pa še ni imel vseh tistih pravic, kakršne imajo prava vseučilišča. Ta kolegij je razširil v univerzo in mu pridobil vseh potrebnih pravic Jagjellovec Vladislav. Poklical je v Krakov znanih učenjakov, profesorjev, med temi tudi nekaj Čehov in pospeševal razvoj te visoke šole. Velika podpornica in dobrotnica krakovskega vseučilišča je bila tudi Vladislavova žena in kraljica, sv. Jadviga.

Krakovsko vseučilišče ima sijajno zgodovino za seboj. Vzgojilo je poljskemu narodu nebroj učenjakov in umetnikov. Sam Nikolaj Kopernik je bil učenec tega vseučilišča. Ker so bila vseučilišča evropska še vsekdar v vedni duševni zvezi med seboj, je naravno, da sta vplivala struja časova in duh stoletij tudi na usodo jagjellonskega vseučilišča. Ko je cvetel v Italiji humanizem in je preporod starogrškega duha (renesansa) oplojal duhove in ogreval človeška srca, cvetla je tudi krakovska univerza. Ko je pa napočil za lepim dnevom mrak protireformacije, je smrtna sapa reakcije slabo vplivala tudi na visoko šolo krakovsko. No, v najnovejšem času, ko so si Poljaki znali izkoristiti svoj položaj v Avstriji, napočila je spet lepa doba za univerzo krakovsko . . .

Praznik krakovske univerze je pravi kulturno-narodni praznik. Poljaki nimajo več ne svojih Piastov ne Jagjelloncev, nimajo več svojega narodnega kraljestva. Mene, tekkel, fares! Usoda jih je razdelila med tri sosedne države. Nemci jih zatirajo in jim ne privoščijo niti ljudskih šol; v Rusiji nimajo svojih poljskih učilišč. In vendar se narodni duh poljski še ni vdal, marveč živi krepko. V Avstriji imajo vrhu množine srednjih šol Poljaki dve svoji univerzi — v Lvovu in v Krakovu. Srečni Poljaki! —

In kadarkoli praznuje kateri izmed naših bratovskih narodov kak narodno-kulturni praznik, kadarkoli se v duhu udeležujemo kakega takega slavja, spominjamo se nehote — sebe in svojega uboštva.

Rusi, Čehi, Poljaki, Srbohrvati in tudi Bolgarji imajo svoje srednje šole in svoja vseučilišča, koder se jim v maternem jeziku razlagajo znanosti in umetnosti.

In mi Slovenci? Žalostna nam majka! . . .

A. A.

Sarajevsko pevsko društvo »Trebevič« je praznovalo o binkoštnih desetletnico svojega obstanka. Ta sama na sebi krajevna zadeva pa se je bila razvila v prekrasno splošno jugoslovansko slavnost, pri kateri so bili bratovski združeni

vsi južni Slovani. Izvršujoči udje pevskega društva »Trebević« so vsi v Sarajevu živeči Slovani brez razlike vere in konfesije, pa zato je bilo zanimivo, da so se slavnosti udeležili seveda tudi Srbohrvati Mohamedove vere. Tako je prav! »Brat je mio, ko je vjere bio, kada bratski čini i postupa«. S kulturno-političnega stališča se nam dozdeva, da je bila ta slavnost epohalnega pomena za daljnji razvoj jugoslovanske misli. Društvo, ki od kraja ni imelo posebnega plemenskega pridevka, imenuje se sedaj hrvatsko pevsko društvo Trebević. Škoda je le, da smo bili baš mi Slovenci poslali na to slavnost najmanj zastopnikov.

Mehmed Marko.

Antonio Fogazzaro, čigar povest »Srebrni križec«¹⁾ prinašamo danes v prevodu, se je porodil leta 1842. v Vicenci, kjer tudi zdaj biva. Leta 1861. je bil promoviran za doktorja prava na univerzi v Turinu.

Degubernatis v »Dictionnaire international des écrivains du jour« se izraža o njegovih delih tako-le: »— — — toutes ses publications en vers et en prose ont été remarquées par la puissance du sentiment de la nature et de la vie et par l'élegance et l'originalité de la forme.« Vsa njegova dela toliko v verzih kolikor v prozi se odlikujejo po sili čuvstev za naravo in življenje ter po eleganci in originalnosti v obliki.

Njegova najbolj znamenita dela so:

»Miranda«, novela v verzih, 11. izdaja; »Valsolda«, poezije, 4. izdaja; »Profumo«, poezije; »Malombra«, roman, 17. izdaja; »Daniele Cortis«, roman, 19. izdaja; »Il fiasco del maestro Chiecco«; »Fedele ed altri racconti«, 6. izdaja; »Il mistero del poeta«, roman, 20. izdaja; »Piccolo mondo antico«, roman, 31. izdaja i. t. d.

»Miranda« in vsi njegovi romani so pravi biseri v italijanski literaturi, o čemer nam najbolje priča število natiskov.

Fogazzaro se je poskušal tudi na znanstvenem polju, toda ne s tolikim uspehom; on ostane pač vse svoje dni umetnik. Vendar vzbuja veliko pozornost in zanimanje s svojimi konferencami po italijanskih in po francoskih mestih, kjer si je lani in to v Parizu nabral mnogo lovorjevih vencev.

Márica Bartol.

»Hanka fecit«. Boj za pristnost in nepristnost Kraljedvorskega in Zelenogorskega rokopisa je končno definitivno odločen. Češki »realisti«, na čelu jim vseučiliška profesorja Masaryk in Gebauer, so ju znanstveno uničili, sedaj jima je pa prof. Dolanský še v formalnem oziru zadal smrten udarec. Posrečilo se mu je namreč uganiti pomen nekih čačk v Zelenogorskem rokopisu, s katerimi niso vedeli kam niti zagovorniki njegove pristnosti niti njegovi nasprotniki. In kaj je čital profesor Dolanský? »Hanka fecit«. Hanka, »najditelj« teh dveh in raznih drugih rokopisov, se je na zagoneten način podpisal na svoje delo, kakor delajo to drugi veliki mojstri. No, pa saj mojster v ponarejanju je Hanka bil. Prepariral je pergament in barve tako izvrstno, da niti sloveči kemiki, profesorji na vseučiliščih, niso mogli dognati, je li rokopis falzifikovan početkom tega veka, ali je morebiti v resnici star že več stoletij. No, sedaj je usoda Zelenogorskega in s tem seveda tudi Kraljedvorskega rokopisa zapečaten, narod češki je za eno iluzijo ubožnejši, a zato za eno priboritev na polju vede in re-

¹⁾ Eno povest Fogazzarovo objavimo prihodnjič.

Uredništvo.